

Sovjetska zveza - ZDA

Objem realnih interesov

Sodelovanje se na nevojaških področjih širi tako zelo, da sega celo v notranji razvoj velikank

Od zadnjih dni maja 1972, ko sta Richard Nixon in Leonid Brežnev v Moskvi podpisala vrsto sporazumov, do pravkar minulega Novega leta je v odnosih med ZSSR in ZDA prišlo do prodora, ki spreminja marsikaj: najprej kakovost osnovnih razmerij med samima velikankama, potem njune notranje razvojne perspektive in nazadnje nekaj bistvenih potez v širši podobi sveta, kakršne smo vajeni. Zato je vredno ogledati si ta razvoj nekaj podrobneje. Pri tem nas bodo zanimale predvsem pobude in akcije, ki segajo ali še utegnejo seči v notranje strukture in razvojna pota ZSSR in ZDA. Zanimalo nas bo torej predvsem tisto, kar na obeh straneh sega tako globoko, da zares in trajno odpira pota k povezovanju, prepletu in novim skupnim kvaliteta.

spajanje. Zamisli segajo še dalje — na Mars in Venero, vendar za sedaj v splošni obliki. 21. septembra so ZDA in ZSSR v Moskvi sklenili pogodbo o daljnosežnih skupnih ciljih za ohranitev ali obnovu ravnovesja v človekovem življenjskem okolju.

Portret tedna

Franc Šetinc

Sekretar sekretariata CK ZK Slovenije Franc Šetinc je bil do pred dnevi naš novinarski kolega. Bil je urednik slovenske izdaje Komuniste, se prejel odgovorni urednik v Delu, se prejel dopisnik Dela v Novem mestu in Slovenskega poročevalca iz Trbovelj. To doživetje seveda ne more razgrniti korenin njegovega profesionalnega in človeškega profila, s katerim se hoče širša slovenska javnost seznaniti po tem, ko je izvoljen za sekretarja sekretariata CK ZKS vstopil iz novinarskega poklica na pomembno mesto v slovenskem in seveda jugoslovanskem političnem življenju. Za njegovo profesionalni profil naj govori podatek, da je za svoje novinarsko delo kar štiri krat prejel Tomiščev nagrado. In kaj k njegovemu človeškemu profilu?

vini, kriminala, pred kakšnim direktorjem pa si že nemočno obtila.

Pravilo, tovariš Šetinc, da ste kot politični delavec včasih preveč moralizatorski, sem ga skušal tudi preveč čustven.

Da, odgovori. Sem čustven in občutljiv za stvari. Ne prizadene me samo tisto, kar zadeva neposredno mene. Ne moreš biti racionalno ali znanstveno ravnodušen do tega, kar se dogaja okoli tebe. Taka prizadetost je potrebna pri človeku, ki se za nekaj bori »Moraliziranje« razumem kot reagiranje na nepravilnosti na nepravil način. Mislim, da v tem smislu nisem moralist. Sem pa za to, da agitiramo moralo. Včasih smo jo preveč zastavljali, zlasti s fetišiziranjem ekonomskih kategorij. Na to smo že pozabili in mislili, da je dinar cilj vsega. Pa je človek cilj vsega. Človek. Tu je potrebna moralna revolucija. Saj smo že v njej, ampak morala bi biti radikalnejša.

Pravim mu, da je ena njegovih prednosti v tem, da je kasno prišel v Ljubljano. Da, pravi, naredil sem pot, ki je šla daleč naokrog: moj idealizem je prišlojo na vsej moji poti, toda doživljal sem tudi pretrese. Ko sem se bližal Ljubljani, se je širil tudi krog pojmov, s katerimi sem bil nezadovoljen. Bil sem naiven in stvari sem preveč idealiziral. Ni mogoče črno-belo gledanje, da so na eni strani sami revolucionarji, spodaj pa sami pokvarjenji. Ko se mi je utrjevalo spoznanje, da svet ni tako črno-bel, je bilo to povezano z velikimi osebnimi pretresi.

Franc Šetinc govori prizadeto po odkritju. V uredništvu »Komuniste« pravi, smo imeli dosti sporov z birokracijo. V začetku so bile težave, ker so v Beogradu težko razumeli, da smo mi lahko — kot slovenska izdaja Komuniste prav tako bojevniki za realizacijo politike ZKJ, čeprav smo locirani v Ljubljani. Nekateri so to razlagali za republikanizem, provincializem itd., zada mislim, da smo to že presegli in da zdaj redakcija slovenskega Komuniste uživa v Beogradu dokaj dober ugled in da jo tudi upoštevajo.

In, tovariš Šetinc, kakšen ugled ima pri ljudeh danes politiki? Ah! Je to vprašanje tako bistveno povezano s portretom Franc Šetince, pomislim. Bržkone je Poglejte, pravi na to Šetinc, dostikrat smo mislili, da je nastop pred auditorijem, kakršen je skupščina, CK itd., hkrati se nastop pred množico. To ni res. Nismo dosti razpravljali o odmevnosti naših sklepov in resolucij, o tem, da je treba — v pozitivnem smislu — povečati propagandno vrednost nastopov in prilagajati vse to množicam različnih plasti. Danes ima politiki pri ljudeh — in to spoznavam vselej, kadar pridem s tovariš mednje — dober ugled. Ne poznamo ga samo po referatih, ampak po dejanjih, po besedah, izgovorjenih med njimi.

Pa tisti politiki, ki odhajajo? V glavnem se bomo morali truditi, in nato je opozarjal tovariš Kardelj po 21. seji v umonski dvorani, da mora postati normalno v našem političnem življenju to, da ljudje prihajajo in gredo, da imajo koncept, ki niso sprejemljivi, da odhajajo, ne da bi pljuvali nanje. To bomo morali razvijati v našem družbenopolitičnem življenju, da bo postalo to življenje normalno.

Zagreto, kakršen je njegov pristop v politiko in politiki, govori o tem Franc Šetinc. Politika, ki je ga do nedavna opravljali, je izostrela njegove refleksije. Njegov delovni projekt, ki ga prinaša v sekretariat CK ZKS, je projekt obnavljanja ideološke fronte. CK ima, tako pravi, veliko dobrih stališč za razna področja družbenega življenja in sedaj bo vsekar večji poudarek na akciji in realizaciji sprejetih stališč. V vseh pomislekih, pravi, ki sem jih imel ob tem, če bom kos položaju, me tolaži dejstvo, da imam v CK za sabo pomembno kolektivno delo.

Od načina življenja, ki se mu pravi novinarstvo, do političnega dela ni velik skok. Od tega do tako imenovanega osebnega je v K ljudem tja nad Krko se žaid Franc Šetinc v prostih dneh in v gozduje. Vse drugo je dano poklicu in delovanju za odnose, ki bodo privedli k humanejši družbi.

S temi načeli živi naš nekdanji kolega Franc Šetinc. Ker so identična našim, se bomo v prihodnje toliko pogosteje srečevali: njim in njegovim imenom. PETER BRŠČAK

politične ovire na moskovskem vrhu padle, je bilo ameriški izvoz v Sovjetsko zvezo mogoče hitro okrečiti, povpraševanje po sovjetskem blagu v ZDA pa se ni krepilo ustrezno naglo.

Jeseni 1972 so ZDA in ZSSR sklenile okvirni trgovinski sporazum, ki predvideva, da se bo njihova medsebojna blagovna menjava tja do 1975 ali 1976 približno potrojila. Toda to velja samo za čistot trgovino. Drugače je že zdaj očitno, da so ti okvirni pogoji. Pri čistoti trgovini, pri navadni blagovni menjavi si namreč velikanki ne moreta obetati posebno dosti. Njuni ekonomiji sta zaradi velikosti med najbolj samozadostnimi na svetu. Vrednost zunanje trgovine ustreza le približno 8 odstotkom ameriškega družbenega proizvoda in le približno 5 odstotkom sovjetskega. To sta torej sorazmerno zaprti gospodarstvi z zadostnimi količinami virov in zadošči velikima tržiščema, da jima došleji ni bilo treba razvijati krepkosti zunanjih pretokov. V zadnjih letih pa so potrebe po tem nasilne na nekaj posebnih sektorjih. Tu je tudi največ možnosti za prihodnje sodelovanje.

Chase Manhattan in bostonska First National City Bank — kmalu odprli podružnico v Moskvi.

O tem si je začela utirati pot na ameriški trg tudi vrhunska tehnologija iz Sovjetske zveze. V pravkar minulem letu so ameriške družbe nakupile precej sovjetskih patentov in licenc, med njimi na primer licenco za hladitev kisikovih peki za železo, li. cenco za izdelavo cevi s tankimi stenami in patent za vrtnje skal s koncentriranim vodnim curkom.

Tri, pet, trideset projektov

Toliko bolj zanimivo je potem sovjetsko-ameriško sodelovanje pri znanosti in tehnologiji. Če go spoznamoz v moskovskega vrha so ustanovili pet mešanih grup, ki se ukvarjajo s skupnim raziskovanjem energetike, razvoja računalnikov, agronomskih vprašanj, vodnih virov in kemične katalize (tu gre predvsem za naprave za čiščenje vode in zraka). Na prvem sestanku mešane komisije za znanstveno in tehnično sodelovanje konec oktobra v Washingtonu pa so sestavili skupne raziskovalne projekte v oceanografiji, geologiji in geofiziki.

Ob tem naštevajmo se velja za hip ustavit pri računalnikih. Znano je, da so bili elektronski računalniki, zlasti veliki računalniški sistemi, zadnje področje, za katero je veljal ameriški strateški embargo, ki je omejeval izvoz opreme in znanja v ZSSR. Lani je, kot kaže, tudi ta embargo zatolil v preteklost, čeprav se ne docela. Poglejmo primer: na mednarodni konferenci, ki je bila jeseni v Londonu, so Rusi in Američani skupno utrli pot k ustanovitvi mednarodnega inštituta za uporabo sistemsko analizo s sedežem blizu Dunaja. Sve tretji stroškov bosta plačevali ZSSR in ZDA, tretjo tretjino pa drugi sodelujoči: Eritrija, Francija, ZR Nemčija, Nemška DR, Japonska, CSSR, Kanada, Belgija, Romunija, Italija in Poljska.

Direktor inštituta bo dr. Howard Raiffa iz univerze Harvard, predsednik sveta inštituta pa Džerman Gvišani, predsednik sovjetskega državnega komiteja za znanost in tehnologijo ter zet predsednika sovjetske vlade Kosišina.

Zgled z inštitutom je ilustrativen. Prava vsebina računalniškega sodelovanja pa se skriva v precejšnjih dobavah ameriške opreme sovjetskimi kupcem.

Vesolje in okolje

Posebno značilno za razvoj odnosov med ZDA in ZSSR je sodelovanje pri vesoljskih raziskavah. Za začetek je usmerjeno k skupnemu preizkusnem potegu vesoljskih vozil Sojuz in Apollo, do katerega naj bi prišlo 15. julija 1975. Ladjama bodo vgradili združljiva sistema za spajanje v tirnici, med letom ju bodo spojili, potem pa bodo posadke prenehale iz vozila v vozilo. Dogovorili so se, da naj bi se, če bi prišlo do tega, Američan lahko v Sojuzu spustil na sovjetska tla, Rus pa z Apollom na Pacifik. Na desetdnevnem sestanku med predstavnikoma NASA in sovjetske akademije znanosti so se oktobra v Moskvi sporazumeli o skupni tehniki in organizacijski dokumentaciji ter o poteku pripravl in skupne goleta. V zvezi s tem se zdaj ameriški vesoljci naglo uče rušičine, sovjetski pa angleščine. Obojni, NASA in akademija znanosti, bodo vsa prihodnja vesoljska plovila gradili z združljivimi sistemi za vesoljsko

Zdravje in morje

Naposled, a ne nazadnje je tu še medicinsko. Sovjetski in ameriški zdravniki ter znanstveniki sodelujejo pri proučevanju gripe in drugih virusnih bolezni, srčnih obolenj, raka, poklicnih obolenj in boleznih, ki nastajajo zaradi porušenega ravnotežja v življenjskem okolju. Komunikacije med Američani in Rusi so se v medicini zelo okrepile. Drugi o drugih so ugotovili, da so v medicini naslopi (če je o tem mogoče govoriti) prišli približno enako daleč, a da so na nekaterih področjih spredaj Rusi, na drugih pa Američani. Toda njihovi izsledki se že zdaj čedalje bolj oplajajo med seboj.

Ob predvideni krepitvi medsebojne trgovine in vseh vrst transporta sta velikanki sklenili tudi sovjetsko-ameriški sporazum. Med hladno vojno ladje sedanjih partnerk praktično skoraj niso mogli pristajati v lukah druge partnerke, s tem sporazumom pa sta si državi vzajemno odprli po 40 pristanišč. Ladja se mora prigrizati vanja le štiri dni pred prihodom, prej pa so ZDA terjale 14 in Sovjetska zveza 30 dni. Sporazum nudi obolova, da mora tretjina tovora, namenjenega iz ZDA v ZSSR, potovati z ameriški ladjama in tretjina s sovjetskimi in da morajo sovjetski uvozniki za to plačevati vozino in konvertibilni valutni in za 10 odstotkov nad svetovno ceno.

Spričo tega zdaj v ZDA obujajo k življenju mnogo ladij, ki so zaradi šibke konkurentne ali slabe konkurenčnosti mirovala na sidriščih brez posadk. Hkrati pa določila sporazuma partnerkama zagotavljajo, da transport ne bo mogel ovirati menjave, saj ga do dve tretjini pod njunim neposrednim nadzorstvom.

Ne več le po meri samega sebe

Zdaj se povrnilo k izhodiščnemu vprašanju kje segajo razpletajoče se zveze in pretoki tako globoko v notranji strukturi partnerk, da že vplivajo — ali pa bodo vplivali — na njun notranji razvoj in snovanje?

Prvi veliki in naravnost klasični zgled je nastal ob kupčiji z žitom. ZDA bodo v sedanjih treh letih pokrile s svojimi žitaricami nekako pet odstotkov sovjetskih potreb — tako vsaj pove približna primerjava med sovjetskimi letinami in nakupi v Ameriki. V tekočem kmetijskem letu, ki sega od lanskega (1972) do letošnjega (1973) žetve, bo ta delež najbrž nekaj višji: ameriške dobave bodo v tem letu krile nekako 14 do 15 odstotkov sovjetskih potreb, v prihodnjih dveh letih pa manj. Sovjetska zveza ločola za to namen iz svojih bilanco 1,2 milijarde dolarjev, kar je velika vsota. Hkrati so se ZDA s sklenitvijo jujlijskega žitnega sporazuma sicer znebile precejšnjega dela svojih žitnih presežkov, a se jim je zato hkrati resno zamažal ves notranji žitni trg in sistem kmetijskih subvencij. Obe državi sta se torej notranje prilagoditve presoji o potrebnosti in koristnosti tega posla.

Žitni zgled je seveda prejkone enkratno, izreden, saj se ne bo ponavljal. Drugače pa je v zvezi z razvojem tehnologije. Ocene o skupni vrednosti vseh menjalnih, kooperacijskih in finančnih elementov, ki so v zvezi s tem zdaj v razpravi, segajo nekako v razpon med 17 in 20 milijardami dolarjev. A to je še vedno šele začetek. Če naj stvar steče, bo v zvezi s tem moralo priti do prilagoditev, spričo katerih največji ekonomiji sveta preprosto ne bosta mogli več ostati tako avtarktični kot doslej.

Nekaj podobnega velja za sovjetsko-ameriško sodelovanje pri razvoju vrhunske tehnologije, ki sega od računalniškega do vesoljskega kompleksa. Na teh točkah se na obeh straneh razvijajo in uveljavljajo interesi, ki so stalne narave, a se poleg tega po notranji logiki svoje rasti nenehno krepijo. To pomeni, da tu niti ta niti ona stran ne bo več računala izključno na lastne zmogljivosti, temveč bodo prvi sodelovalni uspehi razmnožili želje po novih, nadaljnjih. Seveda vse skupaj ne bo moglo potekati skoko ma. Skokli so značilni za sedanje obdobje, ko skušajo zaporedno velike vrzeli, nastale med veljavno vojaško političnim združbo in embargov. Pozneje se bo razvoj najbrž uravnovesil v enakomernem vzponu.

Tudi za tak vzpon pa bo bržkone značilna na sedaj bistveno nova kvaliteta v sodelovanju: kvaliteta, od katerih se ne zanašajo več samo nose, temveč si pripravljajo celo svoje notranje načrte in hotenja prilagajati sodelovalnim možnostim in znanjem svetu. To je tisto, kar je med Ameriko in Sovjetsko zvezo zares novega.

DUSAN DOLINAR

Ob orisu teh reči bomo namenoma zamenjali izrazito vojaške in politične relacije ter posvetili pozornost drugim toričnem odnosov. Le-ta namreč najpogosteje ostajajo sorazmerno skrita za očitnejšimi zadevami, kakršne so SALT, evropska konferenca, Vietnam in podobno. So pa to to rišča, kjer je v zadnjih sedmih mesecih prišlo do največjega napredka: trgovina, znanost in tehnologija, vesoljske raziskave in tako naprej.

Pregleda se lahko lotimo pri najočitnejših stvarih — pri trgovini.

Trgovinski skok, a le na površju

Podrobnejših podatkov o tem, kaj se je v ameriško-sovjetski trgovini, blagovni menjavi, zgodilo leta 1972, seveda še ni. Obstaja za sedaj le okvirna podoba, ki jo je objavilo ameriško veleposlanstvo v Moskvi — a značilna je tako, da jo je vredno navesti. Sovjetske izjave se s to sliko ujemajo.

Po obojnih napovedih se je obseg menjave v letu 1972 povzpela na približno 500 milijonov dolarjev. Če upoštevamo, da je vrednost te trgovine leto dni prej, v enainšestdesetem, obstala na 208 milijonih, se potaka, da je prišlo v enem samem letu do vzpona za celih 140 odstotkov. Ze v tem se kaže nova kvaliteta gospodarskih odnosov med velikankama.

Oceniti bi bilo seveda mogoče ugovarjati, češ da je bila izhodiščna pozicija za to rast nizka. O tem ni dvoma. V letih od 1969 do 1971 se je obseg sovjetsko-ameriške trgovine gibal takole: 169, 179 in 208 milijonov dolarjev ter v letu 1972 skok na približno 500 milijonov. Tudi deleža ZDA v vsej sovjetski zunanji trgovini in ZSSR v vsej ameriški zunanji trgovini sta bila nenavadno majhna. Ameriški delež v sovjetski zunanji trgovini se je od 1969 do 1971 gibal takole: 7,6 odstotka, 7,3 odstotka in 7,7 odstotka, sovjetski delež v ameriški zunanji trgovini pa je bil še manjši: 0,23, 0,22 in 0,23 odstotka. Za leto 1972 ustreznih deležev seveda ni mogoče izračunati, ker še nimamo globalnih podatkov, a sta se precej povzpela.

Žitni sunek

Zdaj je treba v prikaz razvoja trgovine vključiti še nekaj bistvenega. Skok od 208 na 400 milijonov od 1971 do 1972 ne zajema vse trgovine. V številnih namred niso zajete lanske dobave žit iz ZDA v ZSSR, ki so odplule v sovjetska pristanišča po določilih sporazuma o nakupih žita iz julija 1972. Žitni sporazum predvideva prodajo 18 milijonov ton žitarc in treh letih in v skupni vrednosti 1,2 milijarde dolarjev. Od tega je bilo do konca 1972 poslanih približno za 250 milijonov dolarjev žit. To pa pomeni, da je resnični skok zajet razpon od 208 do približno 750 milijonov dolarjev.

A ostanimo za hip še pri prvotni osveščljivosti — z 208 na 500 milijonov, torej pri vzponu brez žit. Znotraj tega vzpona se skriva zanimiva razlika. Skoraj vse povečanje v menjavi je ustvarila rast ameriškega izvoza v ZSSR, ki se je skoraj potrojil, medtem ko je sovjetski izvoz v ZDA v primerjavi z letom 1971 skoraj stagniral. Glavni vzrok za to je treba iskati v sestavi obeh trgovinskih tokov. ZDA so zadnja leta izvažale v Sovjetsko zvezo predvsem stroje in finalne industrijske izdelke, ZSSR pa v ZDA diamante in druge kovine. Ko so torej

„Energija za tehnologijo“

Največ takšnih možnosti je v načrtovani menjavi po obrazu energije za tehnologijo. ZDA v svojem notranjem razvoju že čutilo energetske lakote. Predvidejajo, da se bodo njihove potrebe po primarni energiji do konca tekočega desetletja vse bolj zaostrovala. Sovjetska zveza pa v svojem notranjem razvoju čuti, da ji bistveno manjka moderne tehnologije v najbolj propulzivnih, nosilnih sektorjih sodobnega gospodarskega razvoja: v elektronični in posebej pri računalnikih, v kemični industriji, pri avtomobilih in še pri mnogih drugih proizvodnih blaga in storitev. Iz tega se je rodila zamisel o veliki menjavi sovjetske primarne energije v zameno za ameriško tehnologijo in investicijski kapital.

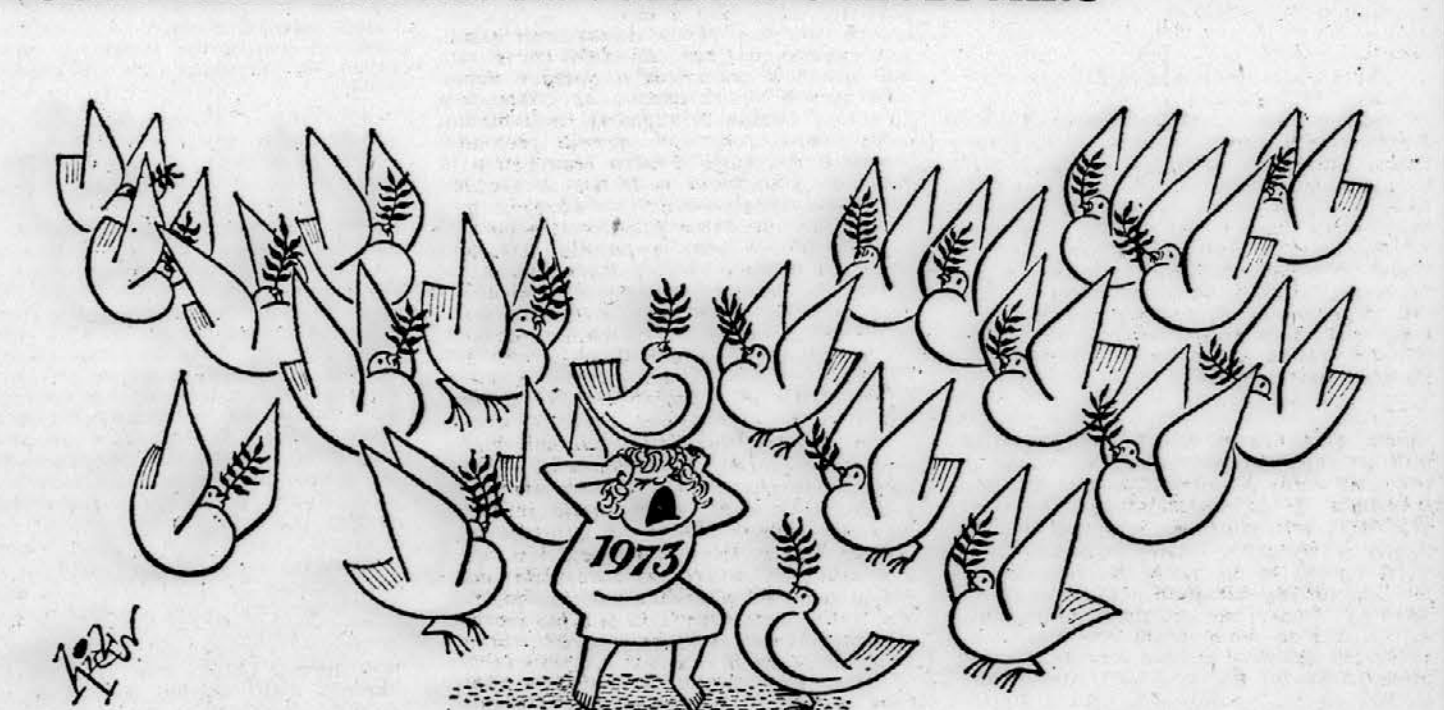
Znotraj te okvirne zamisli zdaj razpravljajo in se pogajajo o dveh velikih, naravnost orjaških projektih, ki zajemata ves kompleks možnega gospodarskega sodelovanja — od navadne menjave prek finančnih zvez do pretokov znanja, organizacijskih veščin in tehnike.

Prvi teh dveh kompleksov je takle: velike količine sovjetskega naravnega plina naj bi transportirali v Murnansk in na Daljni vzhod; tam bi ga vtekočinjali; potem bi ga z ladjami prevažali v Združene države. Seveda bi Američani s kapitalom in tehnologijo sodelovali pri razvoju virov za naravni plin. Na obeh straneh cenijo, da utegne posel za začetek zajeti skupno vrednost od 8 do 10 milijard dolarjev. Za začetek — menjavi, ko bo stekla, skoraj gotovo ne bo videti pravga konca.

Nosilec drugega kompleksa je na ameriški strani Armand Hammer, predsednik korporacije Occidental Petroleum. Zamisel pa je takale: v Moskvi bi zgradili velik trgovinski center ZDA in ameriški hotel. Ob tem bi naslunili menjavo, v kateri bi ZDA dobavljale Sovjetski zvezi stroje za obdelovanje kovin, kemikalije in umetna gnoljila, Sovjetska zveza pa Ameriki amonijak, nikelij in ureo. S tem bi bilo povezano še raziskovanje sibirskih ležišč narve in plina.

Ideji morda res šele prejematna dokončno obliko, a kako daleč je že to, kaže med drugim dejstvo, da bosta druga in tretja največja banka ZDA in sveta — newyorška

VSAKO LETO ZNOVA: NOVOLETNI GOLOBI MIRU

(ADIE WELTE)

Dajatve v Franciji

Sedmeroglavi zmaj

Direktni davki so najnižji, zato so pa indirektni najvišji

OD NAŠEGA PARISKEGA DOPISNIKA

PARIZ, januarja — Pred nekaj dnevi sem plačal občinski davek in ne morem reči, da bi se mi bil odvllil kamen od srca. Ne, kamen je še vedno tu, samo veliko luknjno v žepu je napravil. In to prav zdaj, ko smetarji stavkajo, da se na pločnikih nabirajo velikanski kupi smeti in se človek sprašuje, zakaj sploh plačuje te davke. Prav pred Novim letom, ko je bila predpraznična gneča na ulicah najhujša in je bilo treba parkirati tam, kjer se ne sme, kar je skoraj povsod, in plačevati globe — te pa gredo spet v državno blagajno ...

Državna blagajna je v Franciji ravno tako neprijubljena ustanova kot kjerkoli drugje. Kot sedmeroglavi zmaj je, kot polip z neštetiimi lovkami, ki sesajo iz vseh udov davka, take, prispevke, pristojbine, dajatve in kar je še takih kategorij — francoski jezik je na tem področju še bogatejši od našega.

„Premičniški prispevek“

Vsako seveda ne plačuje vseh davkov. A prav vsako, z rednim izjemami, mora plačevati tako imenovani premičniški prispevek. To so lokalni davki, ki se zbirajo v mestnih okrajih, mestih ali departmajih. Njihovo višino določajo mestni oziroma departmajski sveti, odvisna pa je od tega, koliko denarja krajevne oblasti potrebujejo isto leto. V principu v starih mestih potrebujejo več denarja kot v novih, kjer je že vse komunalno urejenost, kjer imajo ceste, sole, vrtnice, razsvetljavo, napeljava ... V principu velika mesta požro več kot manjša, ker imajo pač največje potrebe. Pariški mestni svetniki so sklenili, da bodo meščani letos plačali za 10 % višje davke, kot so jih plačali 10 % višje lani. V vsakem primeru ti prispevki, ki so odvisni od stanovanjske površine in od velikosti družine, niso nizki. Plačevati jih mora vsako, ki ima stanovanje, pa najsi je njegovo ali ne. Če je njegovo, potem mora plačati še druge davke, a to je že drugo poglavje. Edina izjema od tega zlatega pravila so diplomati, ki ne plačujejo davkov za uradne residence in cirkusanti.

Francoske oblasti že dlje pripravljajo reformo zračunavanja tega davka, ki ga zdaj obračunavajo še po osnovah iz leta 1942. Za začetek pa so odpravili nekatere škodne podrobnosti — na primer davek na balkone, za nameček pa še davek na služnišad in davek na pse. Psi torej zdaj ne plačujejo davkov, mogoče jih je prav zato v Parizu neizmerno veliko.

Zapletena davčna prijava

Malo po novem letu so davčne uprave začele razpisovati svojim strankam tudi davčne prijave za prijava osebnega do-

hodka. Davčna prijava je silno zapletena, zato pa je njen namen preprost in jasan — plačati je treba davek na dohodek. Tege davka so oproščeni vsi državljani, ki zaslužijo manj kot 8500 advalnih frankov na leto, se pravi, da njihova davčna osnova ne presega te vsote. Davčno osnovo pa Francozi, ki so v delovnem razmerju, se pravi, da ne živijo od hospitala, od trgovine ali svobodnega poklica, ampak od plače, izračunajo tako, da odbijejo od plače 10 % za tako imenovane »poklicne stroške«. V resnici gre za pavšalno znižanje, kajti plače so natančno registrirane, zato ni mogoče goljufati, medtem ko je dohodek trgovcev ali ljudi s svobodnimi poklici veliko težje nadzorovati.

Nekatere kategorije zaposlenih, na primer umetniki, novinarji, trgovski predstavniki, delavci v gradbeništvu lahko od svojih dohodkov na račun poklicnih stroškov odračunajo še 30 %. Tako se pokaže davčna osnova, ki se potem še razdeli na določeno število »delov«. Poročen par z dvema otrokoma razdeli davčno osnovo na tri dele. Od ene tretjine se nato izračuna davek na dohodek, katerega stopnja se razteza od 3 do 63 %. Tako dobljen davek se zopet pomnoži s tri — in to je v grobem vse. Davek je treba potem le še plačati, kar povprečen Francoz počne štirikrat na leto, v nekaterih departmajih pa ima možnost plačati davek v dvanajstih mesečnih obrokih, česar pa ne dela skoraj nihče. To žalosti ministra za finance, ki bi rad v skladu z reformo davčnega sistema uvedel splošno mesečno plačevanje davka. A o tem pozneje.

Med pristojbine, take, itd., ki jih je dolžan plačevati vsak Francoz, je treba prišteti še prispevek za socialno zavarovanje. Ta prispevek se deli na zdravstveni in pokojninski del. Za zdravstveno zavarovanje plačuje delodajalec do tako imenovane plafonirane plače (1830 F na mesec) 10,45 %, delavec pa 2,5 %, če je mlajši od 65 let, če pa je starejši, potem samo 1,5 %. Za tisti del zasluzka, ki presega plafonirano plačo, plačuje delodajalec 2 %, uslužbenec pa 1 %. To pomeni, da za nekoga, ki zasluži 2500 F na mesec, plača delodajalec 10,45 % od 1830 F in 2 % od 700 F, medtem ko plača delavec sam 2,5 % od 1830 F in 1 % od 700 F.

Za pokojninsko zavarovanje je sistem preprostejši. Prispevek se plačuje le od »plafonirane plače«, in sicer plača 5,75 %, delavec pa 3 %. Za dohodek, ki presega zgornjo mejo, ni treba plačati ničesar, prav tako so prispevki oproščeni delavci, ki dopolnijo 65 let — takrat gre namreč

Francoz lahko v pokoj. Ker zdravstveno zavarovanje ni popolno, obstajajo različne možnosti dopolnilnega zavarovanja (pri zasebnih organizacijah), ki jih je treba seveda plačati posebej. Isto velja tudi za pokojninsko zavarovanje.

Nad prispevki za socialno zavarovanje se seveda nihče ne huduje. Pač pa bi sira rada večina Francozov v pokoj pet let prej — pri 60 letih. Tisoč frankov minimalne plače, pokojnina pri 60 letih — to je zdaj eno temeljnih gesel francoskih sindikatov. Toda državni finančniki trdijo, da bi to stalo državo 17 milijard novih frankov, kar bi bilo prehudo breme. In vendar država Francozom ne pobere tako malo denarja. Največ pa tam, kjer se najmanj opazi — pri nakupih. Ko Francoz kupi kilogram kruha, plača 7,5 % davka na promet. Če si da popraviti čevlje, je v ceni storitve vračunano 17,80 % davka. Če kupi obleko, televizor, žilno ali sivo, plača 23 % prometnega davka. In če kupi avto, ljubijo avto, gre kar 33,33 % nakupne cene v državno blagajno. Zato so, na primer, francoski avtomobil cenejši v Italiji in Nemčiji kot v Franciji. Nemški in italijanski avtomobil pa v Franciji niso cenejši kot v Nemčiji ali Italiji.

Kdaj velja „znižana stopnja“

TVA — davek na dodano vrednost, se pravi, davek na promet z blagom ali storitvami, ki so ga v državah EGS zaradi lažjega obračunavanja zreducirali na tri ali štiri pavšalne stopnje, je v Franciji višji kot v katerikoli drugi industrijski državi. Normalna stopnja je bila do nedavnega 23 %. To je stopnja, ki velja za večino potrošniškega blaga. Za najnižnjo stopnjo, zlasti živila in pa za knjige velja znižana stopnja — 7,5 %. Za luksuzne predmete, med katerimi je na primer radijski sprejemnik (ne pa televizor), avto, nakit itd., velja zvišana stopnja 33,33 %. Za nekatere storitve in nekatere vrste blaga pa obračunavajo pri prodaji tako imenovano »v esno stopnjo« 17,60 %.

TVA prinaša državi 60 % vseh davčnih dohodkov in 58 % proračuna. Davek na dohodek pa samo 20 % odstotkov, kar je manj kot v katerikoli razviti državi. Francoski davčni sistem je zato socialno bolj nepravilčen kot v ZR Nemčiji, na Švedskem ali v Veliki Britaniji. TVA, ki ga plačujejo vsi, tisti z nizkimi in oni z visokimi dohodki, je v Franciji najvišji. Davek na dohodek, ki naj bi izenačeval socialne razlike, pa je najbolj blag. Z drugimi besedami, delavec plačuje sorazmerno več davkov kot bogataš.

D'Estaingove namere

Minister za finance Giscard d'Estaing že dolgo razmišlja o davčni reformi, ne zato, ker je naklonjen delavstvu, ampak zato, ker je reforma potrebna iz gospodarskih in političnih razlogov. Francoski delavec in mali uslužbenec lahko s svojo plačo, ki je tako nižja, kupita manj blaga kot nem-

ški ali švedski delavec. Cene v potrošnji so namreč zaradi visokega davka izredno visoke. To je politično napeta situacija, ki prav tako omejuje možnosti gospodarske ekspanzije. Drugič, TVA deluje kot element inflacije, kajti z zvišanjem cen se zvišuje tudi davek, zaradi česar se cene še bolj dvigujejo. Tretjič, Francija mora približati svoje davčne stopnje svojim partnerjem, sicer ne bo mogoče uskladiti fiskalne politike v krogu deveterice.

Giscard d'Estaing namerava zato zvišati davek na dohodek in znižati TVA. To pa ne gre čez noč. TVA je najmanj boleč davek, davek na dohodek pa najbolj škeln. Zato hoče finančni minister uvedi mesečno plačevanje davka, ki bi bilo manj boleče. Odtod poskusi z mensualizacijo. Odtod tudi nedavno 3 % znižanje normalne stopnje TVA s 23 na 20 %. Ta ukrep, ki ga vsebuje protinflacijski svezhen, je prvi korak k davčni reformi. Seveda pa bo preteklo še veliko vode, preden bo ta reforma pod streho.

ANDREJ NOVAK

(VOLKSSTIMME, DUNAJ)

Najemnine v Italiji

Ljubo doma — kdor ga ima

Cenena stanovanja so bila lani od 500 000 do 860 000 lir na leto

OD NAŠEGA RIMSKEGA DOPISNIKA

RIM, januarja — Stanovanjske najemnine v velikih mestih se dvigajo, kar še posebej velja za Rim. O tem novem pritisku na družinskih proračune je nedavno spregovoril tudi eden od rimskih občinskih svetnikov, ki je sporočil, da so velike nepremičninske družbe, za njimi pa mali lastniki stanovanj že postavili najemnike pred dejstvo: od Novega leta dalje naj bi plačevali najemnine, ki so v nekaterih primerih tudi po 60 odstotkov višje od dosedanjih. Razlog: splošna tendenca k višanju cen in pomanjkanje prave ponudbe na trgu cenjenih stanovanj.

Najemnine so bile visoke že pred sedanjim valom podražitev. V letu 1971 so se v primerjavi z letom dni poprej povečale za

petnajst odstotkov: za stanovanje tako imenovanega cenenege tipa (manj kot sto kvadratnih metrov) je bilo treba že lani plačati od 500.000 do 860.000 lir na leto. K tem srednjim številkam naj bi letos pristeli še najmanj trideset odstotkov, kar — govoreč spet v statističnih povprečjih — pomeni, da plačuje povprečen Italijan, ki je najemnik stanovanja, za svoje tri sobe in kopalnico nekje med 35 in 45 % svojega mesečnega dohodka. Kot je oktobra izračunal milanski št. Giromov, bi si milanski kovinarski delavec s plačo petih mesecev kupil en kvadratni meter stanovanja v središču mesta, to je v okolici Duoma ...

„Ugodne ponudbe“

Eno od zadnjih analiz stanovanjskega trga v minulnem letu so opravili po smodelu Carnicchia, ki izhaja iz ugotovitve, da je stanovanjski trg v ravnotežju, če so na tržišču stano trije odstotki neodanih stanovanj. Raziskavo je opravil inštitut Fondiario in petnajstih mestih z več kot sto tisoč prebivalci. Rezultat analize pa je takšen: nezasedenih stanovanj 1,8 %, od tega 0,7 % takšnih, ki jih lastniki nudijo po najemnem, in 1,1 % stanovanja, ki jih lastniki skušajo prodati. Pri čemer velja povedati, da gre prvih, tudi pri teh podatkih za statistično povprečje petnajstih mest (v Milanu je v ponudbi komaj pol odstotka celotnega stanovanjskega sklada), in drugič, da raziskava ni upoštevala strukture ponudbe, to je dejstva, da je na trgu sorazmerno mnogo dragih stanovanj, premalo pa cenenejših.

Kar zadeva strukturo ponudbe, velja povedati, da je bilo v Rimu v začetku minulnega leta kar 21.000 nezasedenih stanovanj, skoraj tretjina od 64.000, ki so jih bili nasteli v petnajstih največjih italijanskih mestih. V rimskem št. Messengerov je moč v četrtek in v nedeljo med malimi oglasi najti neverjetno število ugodnih ponudb, ki se nanašajo na štiri, pet in večsobna stanovanja s tremi, štirimi kopalnicami ter posebnim vzhodom za služabnike. Hkrati pa je redke oglašje, ki ponujajo stanovanja v tako imenovanih delavskih območjih mesta. »Ugodne ponudbe« se nanašajo na stanovanja, ki stanejo od 40 do 80 milijonov lir (če gre za kupopodajo) ali 300.000 do 400.000 lir mesečne najemnine, če gre pač za najem; pri čemer naj brž povemo, da dve tretjini mestnega prebivalstva Italije še vedno živi v najemniških stanovanjih.

Do podobnih rezultatov je v začetku jeseni prišel tudi študijski center za socialne naložbe »Censis«, ki še posebej ostro napada urbanistično politiko in pomanjkljivo planiranje. Prav pomanjkljivo urbanistično politiko gre pripisati dejstvu, da poseben v velikih mestih, kot je Rim, cene zemljišča predstavljajo polovico cene celotne gradnje. Vzrok za to niso stroški za bonifikacijo gradbenega zemljišča, marveč nebrzda na spekulacijo, ki že dobro desetletje cve te okoli stanovanjske gradnje in politike cene gradnje navzgor tako, da so se v zadnjih osemnajstih letih stanovanja podražila za 872 %. Ker je cena zemljišča visoka, se gradbeniki običajno odloči za situacijo gradnje, ki bo tudi njemu vrgla ustrezen

MARJAN SEDMAK

Indija

Draginja pesti ljudi

Podražitev je dosegla že kritično raven

Že nekaj časa nazaj se v Indiji vrstijo izbruhi nezadovoljstva zaradi naraščanja cen vsem proizvodom, predvsem pa tistim za življenje najbolj potrebnim, osnovnim živilom, tekstilu in podobno. Val podražitev se je pričel neposredno po Indijsko-pakistanski vojni predlani decembra in je sedaj dosegel že dokaj kritično raven, na kar opozarjajo tudi pogostne demonstracije delavcev in študentov v najbolj nemirnih državah Zahodni Bengaliji, Kerali, Biharju, Orisi in drugod.

Kaže, da se vlada v Delhiju zaveda, da mora glede visokih cen in ošadeje hitje inflacije na drugi strani nekaj storiti. Tako je tudi vseindijski komite vladajoče kongresne stranke nedavno tega razpravljalo o zaskrbljujemo gospodarskem položaju dežele, kar je gotovo tudi cena za izredno visoke stroške predlanske vojne. Za tem je bilo konec decembra še v Kalkuti na letni skupščini kongresne stranke veliko govora o gospodarskih stiskah Indije, pri čemer je prišlo do resnih razpriz med strankinimi voditelji, kar zadeva tveke za odpravljanje takšnega položaja. Vseindijski komite, ki je najvišje posvetovalno in izvršilno telo stranke, ni sprejel kakih čisto do ločnih ukrepov. Vseeno prevladuje v New Delhiju mnenje, da se bo vlada prej ali slej odločila za že enkrat zahtevano nacionalizacijo velikih tovarn, ki so v rokah privatnikov. Torej za podoben korak, kot je bil tisti pred dobrimi tremi leti, ko je vlada nacionalizirala 14 največjih privatnih bank. Vse to so za zdaj še bolj ugotovanja, vsekakor pa je čutili, da vlada Indije Gandhi nekaj pripravila. Kaj, se bo najbrže že kmalu pokazalo, kajti časa ni na pretek. Opozicija na udruha z leve in desne, saj ji je nezavidljiv gospodarski položaj v državi pridel kot naročen za kritiziranje sedanjega režima.

Težko breme vojne

Uradnih podatkov o porastu cen v Delhiju še ni mogoče skleniti, verjetno pa so poskočile vsaj za dvajset odstotkov, če ne za več v primerjavi s predlanskim letom. Po drugi strani je v tem času občutno pada tudi vrednost indijske rupije. V nekaterih industrijskih panogah delajo tovarne le s polovično zmogljivostjo, ponekod celo

še z manjšo, med drugim tudi zaradi pomanjkanja surovin. To je potegnilo za seboj povečano brezposelnost, kar je osrednjemu administracijo postavilo v še težavnejši položaj. Kazno je, da čaka sedanjo vlado zelo težaven izpit, v prihodnjih mesecih pa se bo pokazalo, kako ga je opravila. Čeprav je Indija stopila v vojno predlani decembra gospodarsko veliko bolj pripravljena kot Pakistan, je bilo — in še je — breme visokih stroškov precej nudo. Glede na gospodarski položaj dežele je prišel vojaški spopad ravno v tistem obdobju, ko se je začelo gospodarstvo že krepko izmotavati iz mrtvila, ki je državo najbolj prizadelo pred petimi, šestimi leti. Poslovno leto 1969-70 je pomenilo odločen korak iz objema recesije, ko so pričakovali da bo gospodarstvo odslej napredovalo za 5,5 odstotka na leto, od tega industrija za 8 odstotkov, kmetijstvo pa za 5 odstotkov. V tem času se je tudi pridelal žit že močno približal »magični meji« 100 milijonov ton na leto in je v lanskem kmetijskem etu preseegal številko sto, vendar Indiji sedaj kljub temu primanjkuje nekaj milijonov ton žita, nekatera območja države, kjer živi okrog 50 milijonov ljudi, pa so neposredno ogrožena zaradi lakote.

Obdelovalnih površin je več

Sredstva za nadaljnji gospodarski razvoj, ki jih prispevajo posamezne države in center so se pred dobrimi dvema letoma povečala za 10 odstotkov. Po drugi strani so začele cene naraščati že v začetku 1970 leta, tako da so bile za 6,8 odstotka višje kot v istem obdobju pred enim letom: 1969.

leta se je namreč raven cen dvignila le za 2,1 odstotka glede na leto 1968, oziroma za 68,7 odstotka v primerjavi z letom 1961. Cene kmetijskih pridelkov so se v letih 1968-69 celo znižale za 1,1 odstotka, leto prej pa je Indijo zajel val podražitev teh pridelkov, ki se je povzpel na 19 odstotkov. Tudi povečevanje novih obdelovalnih površin, tistih, ki so jih posejali z novimi, visoko donosnimi vrstami, pšenice, se je v zadnjih petih šestih letih skokovito povečevalo. V obdobju 1966-67 so se obdelovalne površine povečale za 1,89 milijona hektarov. V obdobju 1969-70 pa kar za 10,9 milijona hektarov. Vzponedno s tem se je samo proizvodnja nitrogenskih umetnih gnojil povečala od 541.000 ton na 850.000 ton v obdobju 1969-70. V tem času je močno upadel uvoz hrane, ki jo je Indija še 1966 leta uvozila za 10,4 milijona ton, že štiri leta pozneje pa samo 3,9 milijona ton.

Indija je začela pred nekaj leti razširjati in krepiti industrijo potrošnih dobrin, ki je leta 1970 leta doživela porast za 13 odstotkov v primerjavi s enim letom pred tem. Tako se je proizvodnja radijskih aparatov povečala za 37, motornih koles za 24, sladkorja kar za 90 odstotkov, proizvodnja bombažnih tkanin pa za 3,3 odstotka. Skokovit napredek so zabeležili v proizvodnji jute, ki se je povečala za 28,6 odstotka, in v proizvodnji industrijskih strojev za 14 odstotkov.

Brezposelnost — rakasta rana

Vzporedno z živahnim gospodarskim gibanjem se je porajalo upanje za počasno zadrževanje rakaste tvorbe te dežele, to je obupno visoke stopnje brezposelnosti. Prvi vidnejši rezultati so se pokazali v obdobju 1968-69, ko se je zaposlenost v privatnem sektorju gospodarstva povečala za 1,3 v javnem sektorju pa za 2,3 odstotka, kar sicer ni tako veliko, vendar je pomenil hrabrilni premik naprej. V letih 1970-71 je zaposlenost narasla približno za toliko odstotkov kot v prejšnjem obdobju, lani pa je krivulja brezposelnosti spet poskočila navzgor. Menjajo, da je sedaj brezposelnih vsaj 10 milijonov kvalificiranih delavcev, od 50 do 60 milijonov ljudi, ki so sposobni

za delo, je prav tako brez dela ali pa so le nekako polovično zaposleni.

Indiji ti sicer ponosno povedo, da so v deželi v zadnjih 18 letih odprli 42,5 milijonov novih delovnih mest v gospodarstvu in v raznih storitvenih dejavnostih. Drugo plat medalje pa ilustrira podatek, da se prebivalstvo dežele še sedaj povečuje za okrog 2,5 in več odstotkov na leto, kar pomeni, da je vsako leto 11 do 12 milijonov laonih ust več. Temu velja dodati, da tudi tako imenovana kampanja za načrtovanje družine v obliki prostovoljne sterilizacije žensk in moških ni obrodila pravih uspehov. Posebno tam ne, kjer bi bilo najbolj potrebno, to je na podeželju, na kar vplivajo tako gospodarski vzroki (več je otrok, več je delovnih rok pri hiši in na polju), kot tudi verski predsodki.

Stavke so drage

Naslednje kar po svoje zbijta stopnjo gospodarskega napredka, je povišan gejav (stavki) in gibanj neposlušnosti v zadnjih letih. Samo v obdobju 1967-68 je bilo v Indiji 1267 gejavov, v naslednjem obdobju nekaj manj, pred tremi leti kar 1500, predlani in letos pa spet nekaj manj. Od teh stavk jih več kot polovica odpade na razburkano Zahodno Bengalijo, kjer je bilo tudi proti koncu lanskega leta čutili okrepljeni val protestov in demonstracij zaradi težavnih razmer delavcev in študentov, ki po končanem študiju je težko dobijo zaposlitve.

Zaradi stavk so v Indiji v letih 1967-68 izgubili 17 milijonov delovnih dni, v naslednjih letih pa je nekaj manj, še vedno pa okrog 15 milijonov delovnih dni. Ni težko izračunati, da ti protesti stanejo gospodarstvu nič koliko milijonov rupij na leto; za Zahodno Bengalijo, kjer izgubijo zaradi stavk skoraj 10 milijonov delovnih dni na leto, pa točnega izračuna o škodi sploh ni. Spet po drugi strani se Indija danes ponaša, da ima že več kot milijon visoko kvalificiranih kadrov, medtem ko jih je imela pred dvajsetimi leti le 138.000. Manj razveseljivo ob tej spoštovanja vredni številki je le to, da je precej dela, ki bi jih lahko opravljali že kvalificirani delavec, če ne še kdo drug.

AVGUST PUDGAR

Raziskave o EGS (5)

Specializiranost odloča

Naraščajoča moč majhnega števila podjetij v svetovnem gospodarstvu

Posebna študijska skupina Evropske gospodarske skupnosti je pripravila blizu 1200 strani obsega...

in srednjih podjetij. Prej jih je premalo, npr. za stalne izdelke, popravila in...

Plan je izbira strategije podjetja

Vendar pa različne v številu računalnikov na odkrivanje najgloblje resnice. Pomembnejše je, kako jih podjetje uporablja...

Odločilna poteza upravljanja (management) torej niso neke posebne tehnike, ampak celotno razmišljanje osebe...

Prevzemanje pomembnih javnih funkcij

Zelo preseneča ugotovitev, da celo med mnogimi največjimi evropskimi podjetji mnogi nimajo dolgoročnega plana...

Slaba izkoriščenost drage opreme

Ameriško gospodarstvo se odlikuje pred evropskim po višji stopnji mobilnosti delovne moči.

Tudi pri izkoriščanju opreme ravna ameriško gospodarstvo bolj varčno od evropskega.

Posebno pozornost bi bilo treba posvetiti tudi razmerju med zalogi in proizvodnjo. Opazovanje gibanja zalog je pomembno za ocenjevanje konjunkturnega položaja...

Združevanje lahko tudi zavira napredek

Vendar velikost podjetja ni vse. Treba je razločevati med koncentracijami, ki imajo za posledico racionalizacijo...

Ključ temu, da ni mogoče zanikati naraščajoče moči majhnega števila podjetij v svetovnem gospodarstvu...

Čeže, da na dinamizem gospodarstva bolj kot velikost podjetij vpliva sposobnost ustanavljanja in rasti novih podjetij...

Majhnih podjetij ni preveč

Resnična prednost, ki jo nudi podjetjem njihova velikost in ki je tudi v skupnem interesu, je možnost večje racionalizacije proizvodnje...

Vodje naj izbirajo strategijo

Sistematično izkoriščanje informacij je v vseh pogledih odlika modernega upravljanja. Ameriška podjetja imajo njihove raziskovalne službe manj za stroje za proizvodnjo...

Pomembna je tudi uporaba znanstvenih publikacij. Medtem ko se evropski poslovni človek osredotoča na publikacije, ki se neposredno nanašajo na njegovo panogo...

Enak duh vlada tudi v ameriški administraciji, ki javnosti skromno posreduje poslovne informacije. Kajti plan ne more zmanjševati negotovosti pri sprejemanju poslovnih odločitev...

Na uspešnost podjetij odločilno vpliva tudi delegacija pristojnosti in odgovornosti, ki omogoča vodilnim, da učinkoviteje izkoriščajo svoj omejen čas...

Pomembno je tudi, kakšne pogoje ustvarja država za delovanje podjetij. V kolikor vedno prisiklo za pomoč podjetjem, ki se zaradi napačnih poslovnih odločitev znajdejo v težavah...

ČZP PRIMORSKI TISK ZALOŽBA LIPA KOPER, Muzejski trg 7

MED KNJIGAMI ZALOŽBE LIPA BOSTE NAŠLI DOBRO IN PRIJETNO BRANJE PO SVOJI ŽELJI IN OKUSU.

Milko Matičetov ROZICE IZ REZIJE

Najlepše restijanske ljubezenske pesmi v narečju in knjižni preprosti. Zbral in spretno besedilno pripravil Milko Matičetov...

Prešeren-Husu (slov.ital. izd.) cena 79 din KRST PRI SAVICI

Sigrud Undset KRISTINA LAVRANSOVA HČI

Friščina KRISTINA LAVRANSOVA HČI (Venec, Zena, Triljenje). Zbirka romans, ki je sprožila v Franciji sken odmev...

André Soubrin LJUDJE V BELEM

V tem obsežnem (tri knjige) zdravniškem romanu spremljamo francoskega študenta medicine od tipično brucevskih začrtkov na univerzi mimo vseh izpitov do zdravniškega poklica...

André Soubrin DNEVNIK ŽENE V BELEM

Zaradi urednega sanjarjenja orisev, posebno bralk se tretja izdaja (avtor prejšnji sta bili naglo razprodani)...

Heinz G. Konsalik KIRURGINJA

Kdor jebral roman DIAGNOZA RAK (ki smo ga morali poslušati), bo rad vzel v roke tudi KIRURGINJO - zdravniški roman...

Arthur Hailey LETALIŠČE

Po romanu, ki je že šest let milijone izvodov, so posneli tudi film. Na knjižni trg pride redko roman takih kvalitete...

Heinz G. Konsalik V OMAMI LSD

Roman, ki opisuje izzivalec mamil in stvari pred strašno pošastjo, je napek od začeta do konca in pogumen in razkrivanju škandalov...

Mario Puzo BOTER

To je zgodba mafijskega vodje, roman o vitalnosti in nasilju, o prijateljstvu in sovražstvu, svetosti in izdajstvu, ljubezni in grozljivih umorih...

Mario Puzo MAMA LUCIJA

Za BUTROM se drugi uspešni roman ameriškega avtorja italijanskega porekla, ki po svojih odlikah ne zaostaja za najboljšimi deli...

PRIPOROČAMO ŠE:

- Timotej Noč SVETA BARBARA (418 strani, platno 68, polusnje 75 din) Saša Vuga VSEENOST (688 strani, platno 75, polusnje 81 din) Marko Kravos TRIKOTNO (1480) (pesmi 84 strani, platno 29 din) P'ENISKI LISTI (doslej izšlo 10 avtorjev, cena posamezne zbirke je 12 din)

Prejeli smo

Zakaj na zatožni klopi?

Socialni problemi in socialna služba

Ob površnem pregledu dnevnega in strokovnega tiska na Slovenskem mora bralcu pasti v oči dejstvo, da se pri nas o socialnem varstvu piše malo, veliko pa o socialnih problemih. Nekateri časopisi so že kar specializirani na to, da v vsaki številki predstavijo bralcem nov socialni problem; tak opis ima včasih namen zbuditi dobrotelost javnosti, vedno pa ogorčenje javnosti. Pisanje časopisa naj bi prepričevalo ljudi, kako slabo naša družba skrbi za ljudi, ki so potrebni pomoči, in še posebej, kako so tisti, ki naj bi v imenu družbe opravljali to skrb, zanikni, nesposobni, nepripravljani pomagati. Jedro teh člankov je skoraj praviloma: kje je socialna služba, zakaj ni tega že zdavnaj rešila, ali bo posegla vmes, preden bo prepozno?

Že leta nekoliko spremljam to pisanje in ob njem dejstvo, da ljudje, ki v socialni službi delajo, le redko napišejo kaj v svojo obrambo; očite, ki so pogosto dokaj krivični, sprejemajo resignirano, skoraj bi se reklo, vdani v usodo. Zač na tem področju na zdaj nimamo teoretikov, ki bi razvijali teorije socialnega varstva; strokovnega tiska za to področje ni (razen »Vestnik delavcev na področju socialnega dela«, ki pa je zdaj samo interno glasilo) in tako je to področje predstavljeno širši javnosti v glavnem ob socialnih problemih, skoraj redno v položaju obtoženega na zatožni klopi. Tisti, ki so se poskušali braniti, imajo slabe izkušnje, ker že vnaprej začenjajo na močan čustven odpor bralcev, ki jih huda usoda posameznika seveda močno prizadene; zato se raje ne branijo več.

Krivični očitki

Da se izognem nesporazumom, moram takoj na začetku povedati, da ne mislim, da je socialna služba brez napak ali da je njeno delo vedno blesteče. Je bolj ali manj na istem kot druge službe te vrste; ker je socialna služba skoraj povsod služba v okviru občinske uprave, je logično, da boela za vsemi tistimi slabostmi kot uprava nasploh. Večina očitkov, ki letijo na delo te službe, pa je kljub temu krivičnih. Ljudje tudi ljudje, ki pišejo, premalo vedo o nalogah in predvsem o možnostih socialne službe; tako pridemo po eni strani do tako resničnega mnenja, da se socialna služba ukvarja samo z reševji (ki so ponavadi reševji zato, ker nočejo delati), pijanci in prostitutkami, skratka, skoraj se že lahko ima za sramoto, če človek postane nestranski socialne službe; pod drugi strani pa do mnenja, da socialna služba lahko, oziroma bi morala rešiti vsak problem, ki ga nihče drug ne rešuje; od tega, da bi družini brez stanovanja priskrbela stanovanje, zagotovila starim ljudem dostojen standard, prepčila alkoholičarja, da se ozdravi, in delomazneža, da vzljubi delo itd.

Namenoma nekoliko ironiziram, toda resnica je, da marsikako pisanje izvenji tako Skoraj bi lahko rekli, da vsak nov problem, ki se pojavi, naprtilmo socialni službi, vsak problem, ki ni rešen, predstavlja tako rekoč slabo delo socialne službe. Ob takem obravnavanju stvari pa se zabrisujejo resnične dileme, ki na tem področju obstajajo, resnične možnosti in tudi resnične napake.

Kakšne pa so možnosti in naloge socialne službe v resnici? Na kratko: socialna služba je kot izpolnjevalec določenih nalog omejenih v 14 zakonih, in sicer v zakonih, ki urejajo družinska razmerja, pa katerih je socialna služba vedno dolžna varovati koristi otrok in poskrbeti za varstvo otrok,

v kasarnskih zakonih v sveti s pomočjo obsojenec in njihovim družinam, vsi ostali mladoletnikom, ter v dveh posebnih zakonih, ki obsejajeta direktno občinske socialne službe kot izpolnjevalce pomoči in službe, ki vodi postopek (zakon o varstvu nekaterih kategorij civilnih žrtov vojne, žrtov vojnega materiala in žrtov fašističnega nasilja ter zakon o pomoči družinskim članom, katerih hranilec je v obvezni vojaški službi). Razen tega ima vsaka občina svoj odlok o družbenih denarnih pomočih, ki zajema vsa opisuje pravico do denarne pomoči, ki je lahko enkratna, začasna ali stalna pomoč, plačevanje osebne in zavodnih in plačevanje rejnin.

Delo socialne službe pa ni omejeno samo na delo po predpisih — nasprotno, večina dela predstavlja tisti del ukvarjanja s ljudmi, ki ni »pravica«, ampak »možnost« — pomoč — načelno naj bi socialna služba posredovala veseli, kadar človek zaide v težave, ki jih ne more premagati sam in ki jih ne obravnava nobena druga služba. To pa pomeni, da je praktično socialna služba prisotna skoraj povsod, saj se ne le klasične socialne težave, pač pa tudi vrsta težav, ki imajo izvor drugje, često pojavi naslednje v obliki socialnih težav (npr. družina brez stanovanja, človek, ki je izgubil delo in nima pravice do pomoči na osnovi dela itd.). Vendar lahko socialna služba nudi često le pomoč v obliki strokovnega dela, njene možnosti za materialno pomoč so omejene, prav tako pa tudi — vsaj trenutno — možnosti vpliva na druge sektorje socialne politike.

Omejene materialne možnosti

Delovanje socialnih služb počiva na — sedaj že preozkem in preseženem načelu ustave, da družbena skupnost zagotavlja posebno varstvo otrok in mladoletnih, za katere ne skrbitjo starši, ter ljudi, ki niso sposobni skrbeti zase, za svoje pravice in za varstvo svojih koristi... » ter da občini, ki niso sposobni za delo in nimajo za preživljanje potrebnih sredstev, zagotavljajo družbena skupnost pomoči (46. člen ustave SRS). Ta skrb ali pomoč se konkretno zagotavlja na nivoju temeljne družbeno-politične skupnosti, to je občine; tudi finančni viri so dolžna občina, razen tistih oblik varstva, ki so zagotovljene z republiškim zakonom (varstvo oz. dajanje civilnim žrtvom vojne). Ustava zagotavlja tudi možnost, da republika iz svojega proračuna daje namenjena dopolnilna sredstva občinam, ki same ne morejo pokriti potreb na določenem področju. V l. 1971 je republika prvi-

TONE STOJKO: PLES
Z jugoslovanske razstave umetniške fotografije v Zagrebu

krat dala občinam namenska dopolnilna sredstva za področje socialnega varstva.

To ustavno načelo sicer zagotavlja vsem občanom možnost, dobiti pomoč od občinske socialne službe v vsaki obliki; žal je možnost vedno povezana tudi s finančnimi izdatki, pa naj gre za direktno denarno pomoč ali za plačevanje strokovnega dela. Tako se seveda enaka ustavna pravica in možnost kaže zelo neenako, odvisno od tega, v kolikšni meri jo uspe občina finančno pokriti. Pravica, dobiti socialno pomoč, je torej zelo različna od občine do občine; ne gre samo za višino denarne pomoči, ki jo lahko dobiš, ampak tudi za možnost strokovne pomoči, ker je v eni občini strokovna socialna služba razvita manj, v drugi bolj, v glavnem pa v večini občin premalo.

340 dinarjev na mesec

Da se povrnem k upravičenosti kritik. Socialna služba ni nosilec ali lastnik finančnih sredstev, pač pa samo troši sredstva, ki so za socialne namene določena v občinskem proračunu. Na višino teh sredstev naj bi vplival obseg potreb, praktično pa prvica seveda predvsem velikost proračuna samega. Socialna služba kot registrirani potrebniki le malo možnosti, vplivati na delitev sredstev. Med tiste, ki so potrebni pomoči, lahko razdeli le toliko sredstev, kolikor jih je; praktično to skoraj vedno pomeni, da je možno upoštevati samo najbolj nujne potrebe in zadovoljitev le-teh omejit na minimum. Če je npr. za denarne pomoči na voljo le 1.000 din, pa deset ljudi, ki nimajo sredstev za preživljanje, lahko socialna služba napravi le to, da izmed prosilcev izloči tistih pet, ki se bodo vendarle še nekako preživeli, ostalim petim pa da pomoč v višini 200 din; da je to za življenje premalo, vemo vsi prav dobro; to ve tudi socialna služba, vendar iz premalo sredstev ne more nihče napraviti dovolj sredstev. Kritizirani socialno službo za to, ker prosilcu ni dala večje pomoči, je nesmiselno. Naj za primer povem, da je bil v l. 1970 prav ta problem predstavljen republiški skupščini, ki je tudi ugotovila, da bodo denarne pomoči občanom lahko večje le v primerih, če bo na voljo več sredstev, ki jih pa nekatere občine ne morejo zbrati same. Zato je republika iz svojega proračuna dodelila 30 občinam namenska sredstva za denarne pomoči, skupno 5 milijonov.

Celotna sredstva, ki so jih občine dale l. 1971 za socialno varstvo (tu so všeta tudi sredstva za varstvo borcev in vojaških vojnih invalidov) so se povečala od 96 na 126 milijonov, torej za 29 odstotkov v primerjavi z letom 1970 (ob limitirani potrebni občinskih proračunov). Sredstva za stalne denarne pomoči so se od l. 1970 povečala celo za 47 odstotkov; povprečna denarna pomoč pa se je povečala od 123 na 179 din mesečno, kar tudi pomeni 46 odstotkov. Pri vsem tem pa se je delež sredstev za socialno varstvo v občinskih proračunih povečal komaj za 0,1 odstotek — od 6,8 odstotka na 6,9 odstotka; in preprosti pregled nam pokaže, kako zelo so včasih tudi veliki odstotki varijabilni. Za leto 1972 je bil sklenjen za to področje družbeni dogovor republika je svojo participacijo povečala od 5 na 8 milijonov — 60 odstotkov — povprečna pomoč naj bi se po predvidevanjih povečala na 226 din na mesec, torej 26 odstotkov — vsi pa vemo, da to še zdaleč ni vsota, ki bi zagotavljala eksistenco. Prejemniki pomoči ki razen družbene denarne pomoči nimajo drugih sredstev za preživljanje, naj bi po določitih družbenega dogovora prejeli pomoč najmanj v višini 340 din na mesec kar naj bi predstavljalo, v primerjavi s lanskim minimumom — 250 din. To naj bi bil bistven korak naprej v resnici pa so že uradne po-

dražje precej zmanjšale vrednost tega koraka. Vsekakor pa bi tudi človeka, ki mora živeti s 340 din na mesec, z vsa pravico lahko šteli za nerešen socialni problem. Vendar iz tega sklepajati na nerazumevanje socialne službe, pomeni vsaj ne poznati dejstva.

O zdravljenju alkoholikov

Drugi problem, zaradi katerega so socialne službe često kritizirane, je problem stanovanja. Ljudje, ki nimajo stanovanja, se seveda obračajo na vsakogar, tudi na socialno službo. Stanovanje je pogoj, osnova za človekovo življenje, zaradi tega problema se razhajajo družine, propadajo otroci, ljudje bolevaljo ali umirajo — toda zakaj socialna služba ničesar ne ukrene? Preprosto zato, ker stanovanj nima. Lahko da prosilcu priporočijo in mnenje, da resnično potrebuje stanovanje, to navadno tudi stori, več ne more. Ali je pošteno, kritizirati tistega, ki nima nobene možnosti pomagati?

In še en primer: tako pogosto opisan problem alkoholizma. Npr. mož alkoholik, družina propada, patronažna in socialna služba delita družini le nasvete, ki jih ta bolj ali manj doživlja kot brezkoristne, socialna služba ne more družini preskrbeti novega stanovanja, ne more jo zavarovati pred surovostmi; morda pokliče alkoholika na pogovor in ga prepričuje, da potrebuje zdravljenje, nakar alkoholik utajen ugotovi, da je ves svet proti njemu, in še huje muči družino. Zakaj vendar ne sprejmemo zakona o obveznem zdravljenju alkoholikov, se običajno glasj vprašanje na koncu takega opisa. Tu socialne službe spet niso »krive«; tudi one bi rade imele zakon o prisilnem zdravljenju alkoholikov, saj jih mučno vsakodnevno in pogosto popolnoma brezkoristno delo z alkoholiki in njihovimi družinami gotovo prizadeva bolj kot mnoge druge.

Toda: obstoječe ustanove za zdravljenje alkoholikov komaj lahko sprejmejo tiste, ki se za zdravljenje prostovoljno oddajo; med njimi se jih osredni, kakor vemo iz literature, komaj 20 % (oddelek za zdravljenje alkoholikov na škofjcijski beledi trenutno večji odstotek osredravljenih, vendar deluje še premalo časa, da bi lahko verjeli v rezultat), koliko alkoholikov bi se torej lahko ozdravilo prisilno? In dalje: leta 1968 smo s posebno anketo, v kateri so sodelovali vse občinske socialne službe, dobili podatek, da je bilo po njihovi presoji 1.200 alkoholikov, ki bi jih morali takoj dati v delovno-varstveni zavod, ker so že tako propadli, da so nevarni sebi, okolici in družbi. Takega zavoda še nimamo.

Kadrovska šibkost

Poglejmo zdaj koliko so socialne službe sposobne reševati tiste probleme, ki so rešljivi.

Reševanje socialnih problemov, kjer ne gre samo za materialno pomanjkanje, zahteva dosti strokovnega dela. Npr. urejanje stikov — to je izraz, s katerim obeležijo socialne službe svoje pogosto najtežje delo — med otroki in staršem, ki se je odselil iz družine, med ostarelimi starši in otroki, ki so šli v svet in posibili na starše itd. Skratka, gre za izraz, s katerim pa je opisano ogromno delo; vsaki ure in ure pogovorov, prepričevanj, preverjanja povednih dejstev, preverjanja na terenu — uspeh pa je včasih prav minimalen. Odločba, ki jo nekadnje izda socialne službe in ki morajo obsega eno tipkano stran, nikakor ni merilo dela. Vsak primer zahteva poglobitev, zahteva delo, zahteva čas; in razumljivo je, da se socialni delavci toliko manj

lahko poglobi v vsak primer, kolikor več primerov ima. Kadrovska šibkost pa je boleča točka socialne službe.

Slovenske občine štejejo od 7.000 do 180.000 prebivalcev; občinske uprave (vključno s centri za socialno delo, tam, kjer so) pa imajo za področje socialnega varstva zaposlenih od 1 do 38 strokovnih delavcev. Število prebivalstva sicer ni zanesljiv kriterij, vendar lahko sklepamo, da je na določeno število prebivalstva tudi določeno število socialnih problemov. Zato je bil pred leti postavljen normativ, naj bi bil zaposlen po en socialni delavec na 4.500 prebivalcev; po tem normativu, ki pa dejansko upošteva samo zakonitae dela, ki jih morajo opravljati socialne službe, ne pa tudi vseh drugih nalog, ki jih socialna služba dobiva kar sprosti, bi morali imeti v Sloveniji zaposlenih 388 strokovnih delavcev na področju socialnega varstva. l. 1971 pa jih je bilo 280. Torej 39 % premalo, če sploh ne upoštevamo pomanjkljivosti normativna samega in novih nalog, ki so jih že med tem časom dobile socialne službe.

Prelaganje bremena

Socialne službe same ugotavljajo, da imajo premalo časa, da bi lahko res dobro delale. Ukvarjajo se lahko samo s tistimi problemi, ki pridejo in zaprosijo za pomoč, ne pa z vsemi, ki so pomoči potrebni. In še s tistim, ki je na vratih, se lahko ukvarjajo le malo časa, ker je tudi teh preveč. Skratka: apremalo ljudje je poleg »premalu denarja« druga poglavitna karakteristika našega socialnega varstva; bržkone je logično, da se ob taki kombinaciji socialni problemi slabo rešujejo.

O socialnem varstvu smo imeli že razne teorije; od tega, da smo nekdo verjeli, da

bo razvoj socialističnih družbenih odnosov sam po sebi napravil socialno varstvo potrebno, ker bodo vsi socialni problemi izginili, do tega, da smo v zadnjem času spoznali, ne le, da vsak razvoj prinaša tudi nove in drugačne socialne probleme, ampak tudi, da še vedno nismo rešili niti najbolj klasičnega problema, problema prave, kole, materialne revščine. Problema torej, ki je še vedno najcenejši; strokovno delo, obravnava v strokovni instituciji, strokovne institucije same, vse to je dosti dražje kot denarna pomoč.

Kot vsako novo spoznanje, ki se poraja mukoma in pri tem napravi marsikak ovinek in stransko pot, tudi to spoznanje pogosto še poskušamo tolmačiti narobe: problem poskušamo prikazati kot problem slabe socialne službe. To pa je tisto, proti čemur je usmerjeno moje pisanje: tako sklepajanje pomeni namreč samo prelaganje bremena na tuj rovaš, da razbremenimo svojo lastno vest. Delavci na tem področju so tako potisnjeni v položaj, ko jih po eni strani imajo za nepomembne in skoraj nepotreben »sektor« (v pomembnejših družbenih dokumentih socialno varstvo navadno sploh ni imensko omenjeno, ampak si ga lahko samo mislimo pod »... in druga področja«), po drugi strani pa jim nalagajo odgovornost za nerešene probleme vsake vrste.

Mislim, da se bomo morali navaditi nedeša: namreč, da ni vsak socialni problem rešljiv, da bomo nekatere socialne probleme reševali slabo, dokler ne bomo imeli »materialne osnove« (denar, ustrezne institucije) in dokler ne bomo imeli dovolj kadrov in dovolj usposobljenih kadrov. Da pa bomo vse to imeli, ali vsaj imeli nekaj več kot doslej, ni dovolj, da samo socialna služba »stori svoje«.

MARIJA CIGALE

STOJAN KERBLER: NA SEJMU

CANKARJEVA ZALOŽBA predstavlja štiri nova slovenska izvirna dela

Mira Mihelič
VRNITE SE, SINOVI

Avtorica se spet enkrat obrne od meščanskega ambianta preteklosti in polpreteklosti, na prizorišče stopa najmlajši rod Kontrantacija življenjskih pogledov tendenc in miselnosti dveh, treh generacij daje pisateljici zadosti možnosti da tudi zaradi svoje neusahljive fabulativnosti doseže dramatično napetost in ustvari hkrati nekaj izrazitih postav mladoletnikov, ki se enako vredno pridružujejo njenim znanim ženskim likom iz prejšnjih let. Obseg 325 strani, v platno vezano velja 80 dinarjev.

Beno Zupancič
GOLOBNJAK

Novi roman je nastal iz istega pisateljskega botenja, kakršnega razkrivata po vsebinski in oblikovni plati avtorjeva Meglica in Potres; v tihem drsenju časa zajeti ta trenutki in ta prostori to se pravi, sodobno življenje sodobne Ljubljane v njeni na pogled zunanji enovitosti, v resnici pa notranji razslojenosti. Obseg 304 strani, vezano v platno velja 80 dinarjev.

Andrej Inkret
GLEDALIŠKI FELJTONI

Izbor tekstov upošteva predvsem subjektivne analize posameznih dogodkov v slovenskem gledališču. Foudarček je na izvirnih dramah in na odnosu slovenskega gledališča do slovenske odraške kulture. Obseg 372 strani, kartonirano, 45 dinarjev.

Vitomil Zupan
POTOVANJE NA KONEC POMLADI

Roman je po vsebini portretiranje slovenskega intelektualca, in sicer na ozadju tipičnega ljubljanskega meščanskega okolja, ki je izpeljano s veliko mero realistične razvidnosti in psihološkega vrtnjanja v mišljenjski svet glavnega junaka. V tem je trajnejša vrednost tega besedila. Obseg 216 strani, kartonirano, 45 dinarjev.

Knjige lahko dobite v vseh knjigarnah, pri zastopnikih založbe in pri Cankarjevi založbi Ljubljana, Kopitarjeva 2.

(Ne)likvidnost 73

Dobri bodo postali slabi...

Kaj pravijo ljubljanski gospodarstveniki o odpravljanju nelikvidnosti in perspektivah za bodoče gospodarjenje

»Ni slabo - ni dobro« smo pred kratkim zapisali v naslov ocene o stanju ljubljanskega gospodarstva in perspektivah za prihodnje. Podobno ugotovitev so ponudili tudi posveti, ki jih je sredi decembra pripravil mestni komite ZKS skupaj s sindikati, SZDL in mestno skupščino, in to z vodilnimi predstavniki delovnih organizacij (direktor, predsednik DS, sekretar ZK in predsednik sindikata). Na splošno bi se že nekako znašli - ne vemo pa, od kod bomo vse morali uvoziti tuje grehe, saj bo v Jugoslaviji vsaka delovna organizacija imela kakšnega dolžnika, ki ga bo treba sanirati. Tisti, ki misli danes, da mu je dobro, bo lahko jutri slab, izhaja iz teh posvetovanj. Sicer pa prislunimo nekaterim izjavam, ki so jih dajali predvsem direktorji.

Vsi, ki so se oglasili, so se pohvalili in potožili, da imajo več terjatev kot dolgov. Nekateri kar v neverjetnih razmerjih: črnaška Elma ima za 250 novih milijonov upnikov in le za 5 milijonov dolžnikov. To varna dekorativnih tkanin terja samo od enega manjšega partnerja 8 milijonov; pri 700 milijonih realizacije dolgujejo kupci; Velani povprečno med 150 in 170 milijoni; Vedrog kreditira kupce na mesec z 250 milijoni - Lek pa se lahko »pohvali« z 800 milijoni terjatev ob neznamnem lastnem dolgu (70 tisoč). Bojazen direktorjev je toliko večja, ker se dober del dolgov veže na druge republike, kjer je stanje nelikvidnosti še neprimerno težje in bo treba ogromno sanirati.

tujine ter je tako oproščen dajatev. Tako popravlja in montira vse, dobiva pa naročila iz družbenega sektorja za šest novih milijonov.

EPIDEMIJA „GG“

Vrsta tako imenovanih podjetij »GG« (grupa gradjana, skupina občanov) mi mno vseh predpisov počenja vse zunanjetrgovinske posle, nihče jih nima niti na seznamu, nihče jih ne spremlja. Imajo pa dva ali tri zaposlene. Tudi direktor pravega trgovinskega velikana se jih (očitno) boji? Na računalkih jih je šele našel, pravi, potem pa nadljuje: Poslovna združenja se prav tako ukvarjajo s trgovino in za to nič ne plačujejo. Samo v Ljubljani jih je več kot trideset. Čisto zastoj služijo zunanji trgovini. Podjetitisoč starih dinarjev in z njimi poslujeja pa pristopajo tem združenjem za 20 jo. To so prava zasebna podjetja. Ne glejte samo na (nas) velike - napravite red med majhnimi in srednjimi!

Gre za hudo kršenje zakona

Ce delaš in če si delal po zakonu že do zdaj, bi bilo nemogoče, da bi se zainvestiral in do tolkne mere zadolževal, ugotavljajo direktorji, ko navajajo primere, kako strogo so jih nadzirali inšpektorji, kadar so kaj investirali. Gre torej za protizakonito ravnanje, ne pa za nedolžno »nepokrito investiranje«. Nezakonito delo pa so očitno morali šteti tisti, ki so imeli zadostno politično moč. In tja je treba usmeriti pogled, ko se sprašujemo, kje so najhujši viri nelikvidnosti.

Na rovaš politično zakonodajalskih organov so povedali tudi to, da nihče ne odgovarja, če gospodarstvo ne dobi pravočasno deviznih in drugih predpisov, po katerih naj bi se ravnalo, da pa iz političnih forumov kar hitro padajo nanje očitek, da prepočasno delajo. Tudi druga multilateralna kompenzacija je bila politično zgrušena akcija, saj je prva pokazala neuspešnost. Del gospodarske politike leži v bankah, ki vpo tihem nabirajo denar ob vseh naših težavah, saj zaračunavajo vse višje obresti (od 12 do 20 poskočile v nekaj letih na 14 odstotkov). Direktorji zatrjujejo, da še vedno nimajo vpliva na banke, četudi so morda v upravnem odboru.

Usmernjanje, predvsem pa omejevanje investicij bo moralo privedi nekatere panoge (industrijo, ki dela investicijsko opremo, gradbeništvo) in silne težave. Ekonomisti napovedujejo baje kar za četrtno nižjo proizvodnjo, če bodo uveljavljeni vsi napovedani ukrepi v celoti. Investicije smo vse preveč aprtiro kritizirali, upadaje pametnih investicij pa je zdaj huda posledica. Brez investicij ne bo novih delovnih mest, bo manjša zaposlenost... - izraža direktor svoje bojazni.

Mnogo nas je - malo pomenimo

Ce so dokazovali in dokazali, kam je privedla prometna nepolitika železnico (iz Maribora bo kmalu ceneje voziti v Koper preko Zagreba in Reke, pravi glavni direktor ZŽTP), kako zgrušeno smo gledali na kemijo, posebej še petrokemijo, pa na kmetijstvo in še marsikaj - pa so ljubljanski gospodarstveniki morali ugotoviti tudi celo vrsto lastnih, subjektivnih nerazumljivosti. Gradbeniki, transporterji, kemiki pa tudi trgovci le morajo priznati, da večinsko samo zaradi prevelike razdrobljenosti ostajajo popolnoma neučinkoviti. Tako npr. v Sloveniji kar 30 podjetij dela v cestnem prometu, deset se jih pogaja o urejanju avtobusnega prometa, za tovore pa se ne morejo sporazumeti. In vsi ti tovari so le bora tretjina vsega, kar po deželi prevažajo skupaj z železnico.

Tudi industrijo je treba bolj povezovati, v ljubljanskih okvirih in širše, so sklenili. MK ZKS bo skupaj z gospodarsko zbornico in izvršnim svetom SRS napravil vsiluzen osutek, podobno bodo sklicali zažalnice in časopisno-grafična podjetja; neuskaidenost pa še posebej očitno bude v očeh med stanovajskimi in komunalnimi podjetji.

Kako spremljati tokove v ljubljanskem gospodarstvu, ostaja še vnaprej neresen problem. Znano je, da imajo drugod območne gospodarske zbornice ali podobne institucije, ki analizirajo sproti gospodarska gibanja, v Ljubljani pa je sila težko priti do podatkov, kaj šele do analiz o tem. Gospodarska zbornica SRS Ljubljani pri tem malo pomaga, zato je treba iskati rešitve bodisi v sedanjih ljubljanskih zavodih (npr. zavod za analize in cene dograditi) ali pa v prenosni zbornice.

Zasebnike dosedanjih kotar sicer omejuje na pet ton nosilnosti, toda prevozniki vozijo tudi po deset in večtonne tovore, registrirani pa so za pet in sedevdo tonik tudi plačajo takse. Ko je prišlo Toloivo pismo, so podjetja nehala delati s privatniki - zdaj pa delajo že v povečanem obsegu! Po številu vozil - če že ne v tonaži - naj bi bil ta zasebni sektor celo močnejši od družbenega, se hudujejo direktorji. Da pa lahko zasebniki kršijo predpise le na račun družbenih podjetij, morajo priznati tako direktorji kot družbenopolitični delavci iz cestno prometnih podjetij.

Slovensko pit podjetje ima še »boljše« izkušnje: v Kranju npr. na veliko posluje zasebnik, ki je cenejši in dela z ljudmi iz

vrti, na Bližnjem vzhodu, imamo celo preveč kemikov - nimamo pa drobiža, da bi naša prednost lahko izkoristili. Kdo je kriv, da nismo razvili petrokemije?

Ne gre le za plače

Mimo vseh sprejetih načel o vračanju sredstev gospodarstvu neproizvodna poraba stalno raste, se hudujejo proizvajalci. Zdag gre za novi davek (za odpravo nelikvidnosti), na dnevnem redu so referendumi o novih prispevkih, pa sporazumi o izločanju sredstev, ki so v bistvu tudi oblike davkov - vse pa dodatno bremenijo gospodarstvo.

»Ne moremo si privoščiti švedske nagradnje na turški bazi, je ta razkorak sli-kovito karikiral direktor velikega podjetja. Napačno je tudi misliti, poudarjajo gospodarstveniki v Ljubljani, da je ves problem novega stanja, ki bo začelo veljati s 1. januarjem, in tem, da bodo nekateri morali dobiti le 90-odstotne osebne dohodke. Z rezervnimi skladi bi lahko tudi to rešili. Stalno poudarjanje plač za zateumnje druge, pomembnejše stvari: tisti, ki so likvidni, bodo morali prelivati sredstva drugam, v druge panoge ali območja in bodo tako nevarno zmanjševali svoja obratna sredstva. Ostali bodo brez zalog repromateriala za tekočo proizvodnjo, kolikor jim neprestana inflacija tega že tako ne onemogoča. Če pa obratnih sredstev nimaš, ne boš smel po 1. januarju ničesar več vlagati, investirati. To pa bo ponekod nujno vodilo v siromašenje gospodarstva.

Stečaja pri nas pa praktično ne poznamo, saj skorajda ni primera, da bi ena delovna organizacija kar tako kupila drugo, z gotovino. Prvič je nobena nima, drugič pa to skoraj vedno ustvarja politične zaplete.

Kakorkoli so posveti tekli v znamenju molove lestvice, so si vsi le edini: stvari je treba presekati in nihče ni zato bolj zainteresiran kot proizvodno gospodarstvo. V Sloveniji in v Ljubljani še posebej. Saj pričakuje dosti denarja nazaj in - čiste račune.

ANTON RUPNIK

TIHOMIR PINTER: GOLOBI

Višješolsko leto

Želja po višji izobrazbi

Na ljubljanske višje šole se je letos vpisalo 2562 novincev

V našem drugem poročilu in razmišljanjih o vpisu na naše visoke in višje šole smo to pot izbrali šest višjih šol, izmed katerih jih je pet v Ljubljani s področje v Mariboru in Višja pomorska šola v Piranu. Podatke o vpisu v letošnje šolsko leto 1972-73 smo poprosili osebno pri vodstvih posameznih šol in jih tudi dobili.

Podatki žal niso tako popolni, kot bi morali biti, vendar pa bomo iz njih vendarle lahko potegnili nekaj sklepov in spoznanj o letošnjem šolskem letu na naslednjih višjih šolah: Višja šola za zdravstvene delavce (VSDZ), Pedagoška akademija v Ljubljani (PAL), Višje šole za socialne delavce (VSSD), Višja upravna šola (VUS), Višja tehniška varnostna šola (VTVS) in Višja pomorska šola v Piranu (VPS).

Sami smo izračunali, da se je v letošnjem šolskem letu vpisalo na omenjene višje šole 1358 rednih in 1204 izrednih študentov, skupaj torej 2562 novincev. Malenkostna razlika med rednimi in izrednimi študenti kaže, da si želi čim več mladih ljudi pridobiti višjo izobrazbo kljub temu, da so že zaposleni.

V Mariboru samo izredni študentje

Na oddelek za medicinske sestre v Mariboru pa so se vpisali samo izredni študentje, in sicer 119. Če pogledamo izredne študente na obeh oddelkih, vidimo, da so le-ti prišli v glavnem iz srednjih zdravstvenih šol, tako jih je v Ljubljani končalo tovrstne srednje šole 71, v Mariboru pa kar 117, torej samo dva izredna študenta v Mariboru sta končala druge srednje šole. Na oddelek za fizioterapevte se je skupaj vpisalo 108 študentov, od katerih jih je kar 104 rednih. Zanimivo je, da se je največ rednih študentov vpisalo na ta oddelek potem, ko so na končali gimnazij (56), medtem ko so na drugem mestu srednje zdravstvene šole (29 rednih, 12 izrednih). Oddelek za delavne terapevte je dobil letos 27 novincev, med njimi 13 rednih in 14 izrednih študentov Tudi na ta oddelek se je redno vpisalo največ gimnazijcev (12), 11 izrednih študentov pa je prišlo iz srednjih zdravstvenih šol. Za oddelek za sanitarne tehnike se je odločilo skupaj 39 študentov, izmed katerih jih je 28 rednih, 11 pa izrednih. In napa-

di Ljubljana z okolico (103), Primorska (54), Gorenjska (41), druge republike 24 in Dolenjska 14. Edini podatki, ki jih nismo prejeli, so podatki o spolu novincev, vendar lahko mirno zapisemo, da na tej šoli prevladujejo ženske.

Vpis na Pedagoški akademiji

Na Pedagoško akademijo v Ljubljani se je v letošnjem šolskem letu vpisalo v prvi letnik 847 rednih in 287 izrednih študentov. Med redno vpisanimi novinci je 82 moških in 405 žensk, med izredno vpisanimi novinci pa 46 moških in 241 žensk. Naj še zapišemo, da so med izredno vpisanimi študenti zvečinoma učitelji, ki si morajo do leta 1974 pridobiti višjo izobrazbo. Iz gimnazij je prišlo 278 rednih študentov, 152 pa izrednih, gimnazije pedagoške smeri je opravilo 115 rednih in 49 izrednih študentov, vzgojiteljske šole 27 rednih in 56 izrednih, tehniške srednje šole 9 rednih in 5 izrednih, ekonomske srednje šole 9 rednih študentov, zdravstvene srednje šole je končalo 30 rednih in 25 izrednih, umetniške srednje šole pa je končalo 19 rednih vpisanih novincev. Zal pa podatkov o regionalni in socialni strukturi novincev na Pedagoški akademiji v Ljubljani nismo dobili.

Letos se je v Višjo šolo za socialne delavce vpisalo 127 rednih in 135 izrednih študentov. Med njimi je kakih 80 odstotkov žensk. Regionalno so novinci dokaj enakomerno razporejeni po slovenskem prostoru. V glavnem so se vpisali sami mladi ljudje, največ jih je starih do 24 let. Značilnost te šole je tudi v tem, da se je prijavilo k sprejemnemu izpitu 45 slušateljev z neustrezno izobrazbo, na izpitu iz 4 predmetov jih je prišlo 24, izpit pa jih je uspešno opravilo 16.

Višja upravna šola

Na Višjo upravno šolo v Ljubljani se je letos vpisalo 240 rednih študentov (117 moških in 123 žensk) in 406 izrednih študentov (181 moških in 225 žensk), skupaj torej 646 novincev.

Po regijah pa je videti letošnji vpis takole: Ljubljana - 117, Primorska - 44, hrvaško-štajerska 8, podravsko-pomurska 9, zasavsko-savinjska 22, Gorenjska 19, Dolenjska 11, druge republike - 9 in tuje države - 1. Po socialni sestavi pa je 75 odstotkov otrok delavcev (manualnih in intelektualnih, kmetov in upokojenecv), drugih pa je 25 odstotkov. Zanimivo je, da je kmečkih otrok 8 odstotkov vseh vpisanih. Na Višjo tehniško varnostno šolo se je letos vpisalo 51 slušateljev (50 moških in 1 ženska). Po socialnem poreklu je največ novincev iz vrst uslužbenecv (17), sledijo upokojenici (14), delavci (10), iz kmečkih vrst sta 2 novince, medtem ko je 1 novinec iz obrtniških vrst. Med vpisanimi novinci je 27 zaposlenih, 17 jih samo študira.

Na Višjo pomorsko šolo v Piranu se je letos vpisalo skupaj 331 novincev, med njimi 189 rednih in 142 izrednih študentov. Šola ima dva oddelka in tako se je na navičnih oddelkih vpisalo 40 rednih in 59 izrednih študentov, skupaj torej 99, medtem ko se je na strojni oddelku vpisalo 73 rednih in 80 izrednih študentov, skupaj torej 153 študentov-novincev.

Večina iz Hrvaske

Po socialnem poreklu je 18 novincev iz kmečkih, 194 iz delavskih in 119 iz intelektualnih družin.

Regionalno pa je podoba novincev takale: 86 jih je iz Slovenije, 233 iz Hrvaske, 7 iz Srbije, 4 iz Črne gore, 1 pa iz Bosne in Hercegovine. Iz Slovenije je največ novincev iz Ljubljane (11), Celja (11), Pirana (10), Kopra (8), Maribora (6), Postojne (6), Novega mesta (4), Nove Gorice (3), Izole (3), po dva sta iz Brezice, Ilirske Bistrice, Kamnika, Mozirja in Sežane, drugi pa so iz drugih slovenskih občin. Novincev iz Hrvaske je največ iz Splita (82), z Reke (41) iz Zadra (24) z Maleska Lošinja (18) in iz Šibenika (14). Po predizobrazbi je največ novincev opravilo pomorske šole v Splitu (10), Piranu (86), Bakru (48), na Malem Lošinju (45) in v Zadru (22).

Razmerje med rednimi in izrednimi študenti na teh šolah je precej izenačeno, kar pomeni, da predstavlja višja šola v nekem smislu za mairskoga dopolnilno šolanje na višji stopnji in s tem svedeta tudi pridobitve višje kvalifikacije, kar je vsekakor koristno tako našemu gospodarstvu kot družbi v celoti. Tudi socialne in regionalna struktura zadovoljuje, saj se na teh šolah šolajo študentje iz vseh območij Slovenije in iz vseh socialnih sredin, zlasti iz delavskih in kmečkih vrst.

DUSAN ŽELJEZNOV

VPIS V VIŠJE ŠOLE 1972-1973	
Višja šola za zdravstvene delavce	redni 264 izredni 234 skupaj 498
Višja šola za socialne delavce	redni 127 izredni 135 skupaj 262
Višja upravna šola	redni 240 izredni 406 skupaj 646
Pedagoška akademija - Ljubljana	redni 487 izredni 287 skupaj 774
Višja tehniška varnostna šola	redni 51 izredni 189
Višja pomorska šola - Piran	izredni 142 skupaj 331
Višje šole skupaj	redni 1358 izredni 1204 skupaj 2562

